

Josefina París Mor
Arxivera i historiadora

Emili Morera i Bosch (1888-1969): apunts biogràfics del president del sindicat de Sant Isidre d'Artesa de Lleida

pàg. 46-51

RESUM

La pèrdua de la seua propietat —la casa on vivia i un molí fariner— van dur l'Emili Morera i Bosch a emprendre una lluita obsessiva i constant contra les autoritats judicials, ja que, segons ell, l'havien sentenciat d'una manera injusta per prendre-li els seus béns. Considerava que tots els actes estaven plens d'irregularitats, el procés no havia tingut vista pública per poder aportar proves, informes i defensar-se. Com que no tenia diners per contractar advocats per acudir davant els Tribunals, començà a escriure uns fulls de denúncia titulats *La Voz de la Justicia* on criticava la manca d'imparcialitat de la justícia i els repartia pels carrers de Lleida per donar a conèixer el seu cas a l'opinió pública. Tot això comportà processos, sentències, presó i manicomi. Quan sortia en llibertat, tornava a reincidir. La seua lluita i desobediència civil va durar més de 35 anys.

PARAULES CLAU

Sindicat de Sant Isidre; Emili Morera i Bosch; molí fariner; Tribunals de Justícia; *La Voz de la Justicia*; manicomi.

ABSTRACT

After losing his property —the house where he lived and a flour mill— Emili Morera Bosch undertook a constant and obsessive struggle against the judicial authorities. He thought he had been unjustly sentenced because their actions were full of irregularities; the process hadn't had a public hearing to present evidence and reports and to defend him. As he had no money to hire lawyers to go before the courts, he began to write some complaint flyers titled *La Voz de la Justicia* criticizing the lack of partiality of justice and spreading them out through the streets of Lleida to present their case to the public opinion. This entailed processes, sentences, prison and mental hospital. When he was freed, he reoffended again. His struggle and civil disobedience lasted more than 35 years.

KEYWORDS

Sant Isidre's labour union; Emili Morera i Bosch; flour mill; Court of justice; *La Voz de la Justicia*; mental hospital.

QUI ERA L'EMILI MORERA I BOSCH?

L'Emili Morera i Bosch va néixer l'any 1888 a Artesa de Lleida en el si d'una família pagesa que va compaginar l'activitat de pagès amb la participació en la vida cultural, associativa i política del poble, durant la primera dècada del segle xx. Va ser una persona molt activa i compromesa amb la societat artesenca, tot i que la seua tasca va estar molt qüestionada.

Fill de Bautista i Magdalena, l'any 1913 es va casar amb una jove del poble, Mercè Oro i Drudis. D'aquest matrimoni, en nasqueren cinc fills, el Joan, el Ramon, la Maria, la Victòria i l'Emília.

L'Emili era un home avançat al seu temps, de pensament conservador i de convicció catòlica. No tenia ideologia política ni de partit, creia en l'obra col·lectiva, el seu compromís era treballar per millorar la vida social i econòmica del poble, tot pel bé de la comunitat.

Als disset anys va ser confrare de la confraria de Sant Isidre de l'església parroquial d'Artesa. L'any 1912 va ser un dels fundadors de l'associació cultural La Primavera, que gestionava les festes i actes lúdics d'Artesa. Més tard, l'any 1915, va ser Regidor de l'Ajuntament (AADD 1987: 14) i l'any 1917 fundà amb altres pagesos el Sindicat Agrari de Sant Isidre, del qual en fou president.

El seu anhel de servei i d'admiració que sentia pel programa sindicalista de José María Valls, director de l'Escola Superior d'Agricultura de la Mancomunitat de Catalunya, el va culminar amb la fundació i presidència del mencionat Sindicat Agrari de Sant Isidre d'Artesa de Lleida (figs. 1 i 2).

Fig. 1 - Emili Morera Bosch.
Arxiu Agrupació cultural
La Femosa

Fig. 2 - Emili Morera Bosch
amb la seua família. Arxiu
Agrupació cultural La Femosa

EL SINDICAT DE SANT ISIDRE D'ARTESA DE LLEIDA

Els dos primers anys del Sindicat van ser d'un creixement i un impuls molt importants en l'economia pagesa d'Artesa. Aglu-

tinava majoritàriament els petits arrendataris o propietaris, les classes més populars, per defensar la petita empresa familiar, especialment en tot allò que fes referència a la venda de la producció o compra d'adobs i estris pel treball (GALLART 1993: 27).

Per poder capitalitzar els petits pagesos es creà també la Caixa Rural de Sant Isidre d'Artesa de Lleida. El nombre de socis va arribar als cent vint. Si tenim en compte que cada soci és un cap de casa, això representava que la meitat de famílies d'Artesa formaven part del Sindicat, ja que la població del poble l'any 1920 era de 1.128 habitants (PARÍS 2002: 46).

El sindicat tenia un molí d'oli, un molí fariner, un local social de reunions i d'esbarjo per als socis, una era de 4 ha per trillar les garbes dels cereals, uns corrals destinats a la cria i recria d'animals (corders, vedells, vaques, porcs). Van encomanar a l'arquitecte Cèsar Martinell els plànols d'un poble nou de Cases Barates perquè tots els pagesos d'Artesa tinguessin casa amb corral i estable per la cria d'animals i poder compaginar les collites del camp amb la producció ramadera.

D'aquesta època de creixement i eufòria del Sindicat he trobat unes coples al cançoner popular d'Artesa (BELLMUNT 1990: 361) que mostren l'optimisme de la gent:

*Al Sindicat d'Artesa
hi ha un home de molt talent.
Si voleu saber qui és aquest home,
és el nostre president.*

I aquesta altra:

*Lo Sindicat d'Artesa
és un conjunt que tots estimem
perquè tenim un home
que fa les coses de molt talent.*

Malauradament, la bona marxa i funcionament del Sindicat es va truncar. Segons relata l'Emili Morera, quan es construï el molí fariner van començar les discrepàncies. Un grup de socis que eren petits comerciants de cereals no van veure bé que dins la col·lectivitat s'incorporés el comerç i la indústria. Es començà a calumniar, boicotejar i obstruir la bona marxa del Sindicat. El seu President, perseguit per amics, socis i alguns polítics, no va poder dominar la situació.

Diverses vegades l'Emili va voler parlar, repassar comptes i tirar endavant l'obra, però el que es volia era polititzar el Sindicat, cosa amb la qual el seu fundador no estava d'acord. No van parar fins acabar amb aquella obra col·lectiva que amb tant d'esforç i d'il·lusió s'havia pogut construir per transformar l'economia del poble.¹

¹ Emili Morera Bosch, «Solamente por el camino de la verdad se llega al buen fin». Arxiu Històric de Lleida (AHL), Govern Civil, secció Ordre Públic, Exp. 28 a nom d'Emili Morera Bosch, p. 4.

D'aquesta etapa en què les coses anaven malament, també en tenim constància en el nostre cançoner popular (BELLMUNT 1990: 361):

*Lo sindicat d'Artesa
fa molt temps que va malament.
Si volen saber de qui és la culpa,
és del Secretari i el President.*

O en una altra versió:

*Lo sindicat d'Artesa
ja fa temps que va malament
per culpa de dos homes:
lo Secretari i el President.*

L'any 1922, després de cinc anys de funcionament, es dissolgué l'entitat. Moltes famílies d'Artesa, així com el seu president, van quedar totalment arruïnats (fig. 3).

Fig. 3 - Façana Sindicat d'Artesa. Arxiu General de la Diputació de Barcelona

COMENÇAR DE NOU

Desmantellat el Sindicat i subhastats tots els seus béns, l'Emili Morera es quedà amb la maquinària del molí fariner i decidí continuar en solitari. La seua obra col·lectiva havia fracassat, però no estava vençut, tornaria a començar de nou, ara en l'àmbit particular. Va acudir a demanar ajuda per a instal·lar la maquinària de la farinera a un parent seu, Camil Solsona i Pellicé, fill de Puigverd de Lleida, que tenia propietats a Alguaire i era el propietari de la Central Elèctrica d'aquest poble (fig. 4). Aquest familiar li va oferir la força motriu que li sobrava de la seua central i el dia 5 de febrer de 1922 es traslladà al poble d'Alguaire per construir el molí

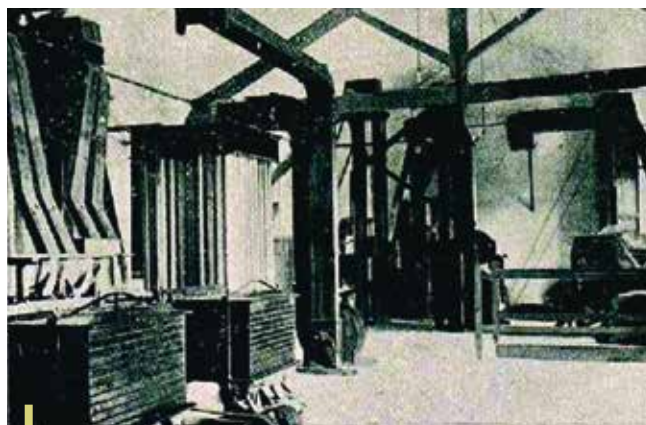

Fig. 4 - Façana Sindicat d'Artesa. Arxiu General de la Diputació de Barcelona

fariner de nova planta i el mes de juny del mateix any ja entrà en funcionament.

Prèviament les dues parts havien signat un document públic, davant el notari de Lleida Pedro Abizanda, en què l'Emili Morera i Bosch cedia a Camil Solsona i Pellicé la maquinària de la farinera —per por que no li reclamessin la fàbrica els socis de l'extingit Sindicat d'Artesa. Tot seguit també van signar un altre document privat que anul·lava l'anterior i que va quedar custodiat pel pare de l'Emili.

Segons Emili Bosch, el Camil Solsona i Pellicé ben aviat, amb males arts, va anar a casa dels pares de l'Emili, a Artesa de Lleida, a sostroure el document privat que havien signat les dues parts. Passat el temps, quan el molí ja estava en ple funcionament i tot estava més calmat, l'Emili va reclamar al seu parent que li'n retornés la titularitat.²

El Camil Solsona s'hi negà i, com que el document que anul·lava la seua propietat havia desaparegut, van començar tres llargs anys de conflictes, lluites, processos, menyspreus i atropellaments fins que el dia 26 de gener de 1927 es va embargar la farinera.

El mes d'abril del mateix any s'anuncià la subhasta dels béns embargats, tots ells van ser adjudicats al parent Camil Solsona Pellicé i el dia 27 de juliol li van cedir la possessió del molí fariner. L'Emili Morera amb la seua família van anar al carrer i per manca de diners no va poder recórrer la sentència. Els advocats defensors en la causa, Romà Sol, de Lleida, i Delfi Canela, de Balaguer, van deixar la seua defensa. L'Emili, cansat pel llarg procés en què va haver de suportar menyspreus, burles i atropellaments, va decidir abandonar la causa, i posar-se a treballar per donar de menjar a la seua família, que vivia de la caritat de familiars i amics.³

² Ibidem.

³ Ibidem.

LLUITA EN DEFENSA DEL SEUS DRETS

El defalliment de l'Emili va durar molt poc perquè el seu caràcter fort, valent i combatiu el van dur a replantejar-se novament la situació. Com que no tenia mitjans econòmics per fer front a la seua defensa, va decidir seguir ell sol en la causa, fins a l'última conseqüència. Havia fracassat per segona vegada, però no estava vençut, continuaria lluitant en defensa dels seus drets.

Va presentar un primer escrit explicant el seu cas al Ministeri Fiscal encapçalat a Lleida per D. Pedro Alcántara, del qual no va obtenir cap pronunciament. Després en va enviar un altre de les mateixes característiques al Capità General de Catalunya, D. Emilio Barrera, qui es va posar en contacte amb el Fiscal i li va ordenar restituir la farinera a l'Emili Morera i Bosch. Acte seguit, el Camil Solsona i Pellicé va denunciar els fets al Jutjat de Balaguer i, d'acord amb l'esmentat Fiscal, l'Emili fou demandat pel jutge, que el va obligar a entregar el document de reposició al molí fariner i va quedar detingut.

El dia 22 de desembre de 1927 va ingressar a la presó de Balaguer. Als dos mesos en va sortir mitjançant una fiança del seu amic de Lleida, Modest Torres. Més tard quedà absolt. El 24 de novembre de 1928 ingressà novament a la presó de Lleida per un primer escrit públic que va fer explicant el seu cas a l'opinió pública. Denunciava la corrupció de la Justícia i la vulneració dels drets ciutadans en els jutjats (fig. 5).

Fig. 5 - Antiga presó de Lleida. Arxiu Porta (Institut d'Estudis Ilerdencs)

L'abril de 1929 va anar a visitar-lo a la presó l'Inspector General de Revisió de Causes de l'Audiència Territorial de Barcelona, que per ordre del Ministre de Justícia li va oferir la llibertat a canvi d'oblidar la seua defensa. L'Emili Morera s'hi negà perquè se sentia injustament condemnat. El seu procés no havia tingut vista pública per poder aportar proves, informes i defensar-se. Havien trepitjat els seus drets de ciutadà, l'havien injuriat,

l'havien menyspreat i havien perjudicat el seu honor. Necessitava venjar-se dels ultratges rebuts de la Justícia.

Davant la seua negativa i com que «había un entramado entre señores Jueces y Magistrados (...) querían salvar responsabilidades y para lo qual se dispuso que Morera internase entre los escombros de Manicomio con el criminal fin de enterrarle en vida»⁴. El dia 24 d'abril de 1930 internava al Manicomi Provincial de Sant Boi de Llobregat, després d'haver-lo incapacitat com a malat mental. Els esforços de la seua família per obtenir la seua llibertat i aconseguir que pogués treballar al costat de la seua esposa i fills petits, que passaven per una situació molt precària de fam i mal moral, van ser inútils.

El mes de febrer de l'any 1934, cinc metges del sanatori psiquiàtric de Sant Boi de Llobregat van enviar a l'Audiència de Lleida un dictamen mèdic en què manifestaven que l'Emili Morera i Bosch no tenia cap malaltia mental. Automàticament l'Audiència de Lleida deixà sense efecte l'expedient d'incapacitat de Morera.

Però l'Emili no en tenia prou amb això, ell volia una compensació pels greus perjudicis ocasionats i reclamava, una vegada més, la restitució de la farinera. El president de l'Audiència de Lleida, Juan de Madariaga, molest per les pretensions de Morera, va demanar una segona declaració de demència que el portà novament al psiquiàtric.⁵

LA GUERRA CIVIL (1936-1939)

Al juliol de l'any 1936, quan esclatà la guerra, els metges del Sanatori Psiquiàtric de Sant Boi de Llobregat el van retornar amb la seua família, que llavors vivia a Lleida. Ràpidament es posà a treballar ajudant un amic que vivia prop de la ciutat a batre.

Va succeir, als pocs dies d'haver arribat a la capital del Segre, que el Comitè d'Investigació de les autoritats roges el va emplaçar per comunicar-li que no volien cap assumpte sense liquidar amb la justícia i el van instar perquè arreglés les coses pendents amb el seu parent Camil Solsona Pellicé.

Morera, molt sorprès, va acudir al seu amic i home de confiança Modest Torres, de Lleida, per contar-li tot el succeït. El senyor Torres va actuar de mitjancer entre l'Emili Morera i el Camil Solsona i de la forma més natural van arregar les coses. Solsona va cedir a l'Emili Morera cent jornals de terra de la finca anomenada El Coscollar, més unes accions per valor de 7.500 pessetes nominals i tots els drets que Solsona tenia a la fàbrica de farina, mitjançant un document privat signat per dos testimonis pre-

⁴ AHL, Govern Civil, caixa 497, Exp. 6596, p. 10.

⁵ AHL, Govern Civil, caixa 497, Exp. 6596, p. 11.

sencials i per les dues parts. El document diu que va ser redactat i escrit pel fill gran del senyor Solsona.

Als pocs dies d'haver signat el mencionat document van assassinar el Camil Solsona i Pellicé. Corrien temps convulsos i la restitució de la propietat va durar ben poc perquè el Comitè Revolucionari d'Alguaire, en el procés de col·lectivització de les terres del poble, s'apoderà de la finca El Coscollar i també de la farinera, amb la qual cosa Morera quedà, novament, privat de la seua propietat. Finalitzada la guerra, el Tinent Coronel de la Guàrdia Civil que va constituir l'Ajuntament d'Alguaire li va donar l'autorització per ocupar la farinera que els rojos havien deixat abandonada, després de la seua fugida per l'arribada dels Nacionals.

ELS ANYS DE LA POSTGUERRA

Recuperada la propietat, l'Emili començà a treballar per posar-la al dia. Durant cinc mesos va treballar nit i dia efectuant viatges a Saragossa per arreglar la maquinària, fins que es va destapar que el Camil Solsona havia venut, anys enrere, la farinera a un sacerdot nomenat Joan Montané i que aquest es va buscar un soci perquè l'ajudés en el negoci, anomenat Francisco Morera, mestre d'escola. Joan Montané ja estava mort i el Francisco Morera estava desaparegut, però la propietat la reclamava Francisco Montané, germà del difunt mossèn que es proclamava el seu hereu.

Un altra vegada es va veure al carrer. En aquest nou desnonament l'Emili, a més a més, va perdre trenta-dos porcs, cent quaranta aus de corral, quaranta conills, dos corders, tres mil cinc-cents pessetes i altres objectes per un valor superior a deu mil pessetes.⁶ Es quedà en la més absoluta misèria, sense casa, sense treball, sense pa i sense poder pagar els deutes.

D'aquesta nova situació, l'Emili en culpà el Jutjat d'Instrucció de Balaguer perquè aquest tribunal manifestà que hi havia un hereu legal i que no hi havia res que es pogués rectificar. També en culpà el Tribunal de Justícia de l'Audiència de Lleida per manifestar que no tenia competències per poder actuar en aquest assumpte i aconsellar-li d'iniciar un procés civil. Finalment, el Ministeri Fiscal se'n rentà les mans.

Tancades totes les portes dels tribunals de justícia, l'Emili Morera recorregué, novament, a l'exposició del seu cas a l'opinió pública. Va començar a escriure uns fulls titulats *La Voz de la Justicia* on criticava i posava en dubte la imparcialitat de la justícia. Citava amb noms i cognoms els advocats, jutges i

magistrats que hi estaven involucrats (fig. 6).⁷ Aquests fulls els repartia periòdicament pels carrers de Lleida. Denunciava a l'opinió pública totes les injustícies que els tribunals li havien fet i demanava que se li retornés la propietat que d'una forma il·legal li havien robat.

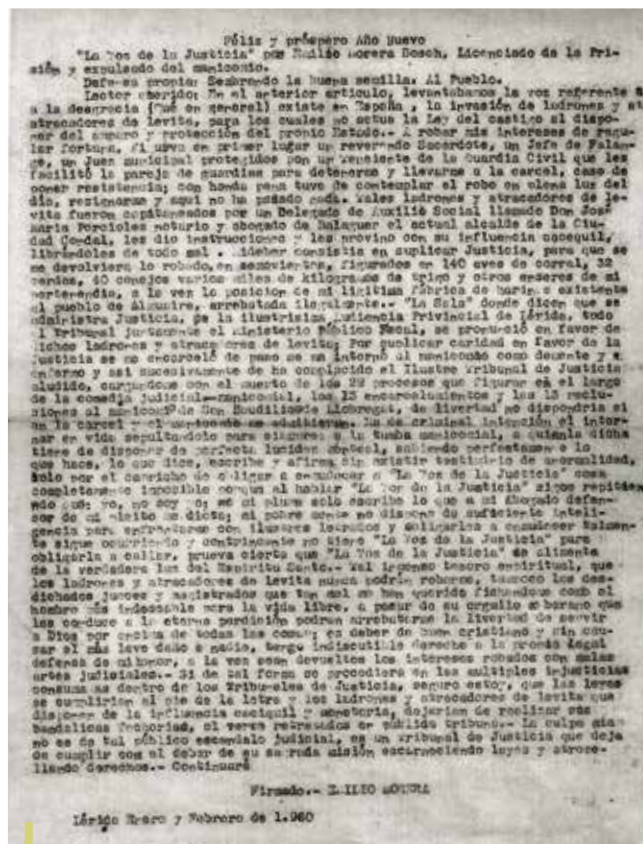

Fig. 6 - La Voz de la Justicia. Full de denúncia que repartia pels carrers de Lleida. (Arxiu Històric de Lleida)

Tot això comportà processos, sentències, presó i manicomi. La presó no rectificava la seua conducta: quan en sortia amb llibertat tornava a la desobediència civil, tornava a repartir pels carrers de Lleida els seus fulls de denúncia. El van tornar a incapacitar com a malalt mental i el van tancar al Sanatori Psiquiàtric de Sant Boi de Llobregat, malgrat els esforços de la seua família.

La seua lluita obsessiva en defensa dels seus drets, al llarg de més de trenta anys, li comportà vint-i-dos processos, tretze empresonaments i tretze reclusions al psiquiàtric. Les autoritats de l'Ordre Públic no sabien què fer amb ell. L'any 1960, quan tenia 72 anys, vell, cansat, humiliat i sense forces, el van recloure al Convent dels Pares Jesuïtes de la plaça Catalunya de Lleida, on cuidava l'hort de la comunitat.⁸ Finalment, morí a Lleida el dia 5 d'octubre de l'any 1969, a l'edat de 81 anys. Fou enterrat al cementiri municipal de Lleida.

⁶ AHL, Govern Civil, caixa 497, Exp. 6596, p. 17-18.

⁷ Ibidem.

⁸ Ibidem.

CONCLUSIÓ

Aquest treball sobre la figura de l'Emili Morera i Bosch està basat en uns apunts escrits per ell mateix i trobats casualment a l'Arxiu Històric de Lleida. En llegir el text on explica part de la seua vida, em va sorprendre la seua intel·ligència innata, el seu coratge i la capacitat de lluita que tenia per defensar els seus drets. Em va semblar interessant rescatar aquests apunts inèdits perquè s'hi troben passatges de la vida d'Artesa de començament del segle xx i mostren el pensament, la lluita, la resistència i el coratge d'un home avançat al seu temps.

L'home emprenedor que volia canviar, modernitzar i millorar la pagesia d'Artesa des del sindicalisme es va creuar, pel camí de la vida, amb una persona inapropiada que li va truncar i li va canviar el rumb del seu destí. L'obsessió per defensar els seus drets de ciutadà, davant els tribunals de justícia, es convertiren en el seu principal objectiu. La vida familiar i professional van quedar al marge.

Vist amb la perspectiva que dona el pas del temps, el pensament de l'Emili Morera i Bosch té avui una actualitat absoluta. Confiar en les nostres capacitats, creure en la força de l'educació, creure en l'associacionisme i l'obra col·lectiva hauria de dur-nos a aconseguir una societat més justa.

BIBLIOGRAFIA

BELLMUNT (1990): Joan Bellmunt i Figueras, *Fets, costums i llegendes. Segrià I*, Lleida, Virgili & Pagès.

COSTAFREDA (2000): Adolf Costafreda i Castillo, *Artesa de Lleida. El cicle de l'any i feines, festes i costums*, Lleida, Pagès Editors.

AADD (1987): Autors diversos, *L'escola pública d'Artesa de Lleida (1916-1987)*, Lleida, Virgili & Pagès.

GALLART (1993): Felip Gallart i Fernández, *Artesa de Lleida. Aspectes culturals*, Lleida, Pagès Editors.

PARÍS (2002): Josefina París i Mor, *Artesa de Lleida. La parròquia de Sant Miquel Arcàngel*, Lleida, Pagès Editors.